

Exposure of Midwifery Students to Mobbing in Clinical Practices: Example of Aegean Region*

Ebelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamalarda Mobbinge Maruziyet Durumları: Ege Bölgesi Örneği*

Aytül HADIMLI^{a**}, Beyzanur TÜRK^b, Gonca ERDEMEN^b

^a Assistant Professor, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Ege University, İzmir, Türkiye. [ROR](#)

^a Doktor Öğretim Üyesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye. [ROR](#)

^{**} Corresponding Author / İletişimden Sorumlu Yazar, E-mail: aytul.pelik@ege.edu.tr

^b Midwife, İzmir, Türkiye.

^b Ebe, İzmir, Türkiye.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 30.01.2024

Received in revised form: 27.03.2024

Accepted: 01.04.2024

Publication: 29.04.2024

Citation:

Hadimli, A., Turk, B. and Erdemen, G. (2024). Exposure of Midwifery Students to Mobbing in Clinical Practices: Example of Aegean Region. *Artuklu Health*, 8, 26-32. <https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1475126>

ABSTRACT

Introduction: This study examines the exposure of students studying midwifery in universities with midwifery departments in the Aegean region to mobbing in clinical practice.

Methods: The cross-sectional study was conducted between April-June 2023 with 453 students studying in midwifery departments of state universities in the Aegean Region. Data were collected using online survey method via Google Forms. The data were analysed using the SPSS 25 package program.

Results: The mean age of the students participating in the study was 21.45±1.58 (min:19-max:34). 98.0% of the students have heard of the term mobbing and the most common ones are media/social media with 43.9% and occupational health and safety training with 30.6%. 51.4% of the students were exposed to mobbing and the most common period of exposure to mobbing was 3rd grade, the institution of exposure was university hospital, and the person who applied mobbing was a nurse. Of the students who were exposed to mobbing, 45.9% did not take any initiative to prevent mobbing. When asked how they reacted after mobbing, 46.4% stated that they shared the situation with their friends/family, and 32.2% stated that mobbing negatively affected their motivation.

Conclusion: It can be suggested that the school and the implementing institutions should cooperate in eliminating all kinds of risks that may lead to mobbing and raise awareness among students regarding dealing with mobbing.

Keywords: Midwifery, Student, Mobbing

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 30.01.2024

Revizyon Tarihi: 27.03.2024

Kabul Tarihi: 01.04.2024

Yayın Tarihi: 29.04.2024

Atf Bilgisi:

Hadimli, A., Türk, B. ve Erdemen, G. (2024). Exposure of Midwifery Students to Mobbing in Clinical Practices: Example of Aegean Region. *Artuklu Health*, 8, 26-32. <https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1475126>

ÖZET

Giriş: Bu araştırma, Ege Bölgesi'nde ebelik bölümü olan üniversitelerde ebelik eğitimi alan öğrencilerin klinik uygulamalarda mobbinge maruziyet durumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Kesitsel tipteki çalışma Nisan-Haziran 2023 tarihlerinde Ege Bölgesi'ndeki devlet üniversitelerinin ebelik bölümlerinde öğrenim gören 453 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Google Forms aracılığı ile online anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Çalışma verilerinin analizi SPSS 25 paket programı ile yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21,45±1,58 (min:19-max:34)'tir. Öğrencilerin %98,0'si mobbing kavramını duymuştur ve en çok duydukları yer %43,9 ile medya/sosyal medya ve %30,6 ile iş sağlığı ve güvenliği eğitimidir. Öğrencilerin %51,4'ü mobbinge maruz kalmıştır. En fazla mobbinge maruz kalınan dönem 3. sınıf, maruz kalınan kurum üniversite hastanesi, mobbing uygulayan kişi hemşiredir. Mobbinge maruz kalan öğrencilerin %45,9'u mobbingi önlemek için herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Mobbing sonrası ne tepki verdikleri sorulduğunda %46,4'ü yaşadığı durumu arkadaşları/ailesi ile paylaştığını, %32,2'si mobbingin motivasyonunu olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Sonuç: Okul ve uygulama yapılan kurumlar arasında mobbinge yol açacak ve maruz kalınacak her türlü riskin giderilmesi noktasında iş birliği yapılması ve öğrencilerde mobbing ile mücadele konusunda farkındalık geliştirilmesi sağlanması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Ebelik, Öğrenci, Mobbing

1. Giriş

Mobbing; iş yerinde gerçekleşen zorbalık, psikolojik taciz ya da genel olarak işyeri şiddeti olarak tanımlanır. İnsan haklarının acımasız bir ihlalidir, bireyin güvenlik duygusunu etkiler ve insan onuruna doğrudan saldırı teşkil eder (Dosler ve ark., 2014). İşyerindeki olumlu veya olumsuz davranışlar ve durumlar çalışanlar üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Mobbinge maruz kalan kişilerde suskunluk, hareketsizlik, sıkıntı, endişe, uykusuzluk, alınganlık, unutkanlık, iştahsızlık, depresyon gibi olumsuz sonuçlar görülebilir (Şimşek, 2013). Mobbing son yıllarda tüm örgütlerin bir sorunu haline gelmeye başlamıştır. Bu durum mobbingin çalışanlara ve örgüte zarar vermesini önlemek amaçlı bazı tedbirleri alma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de mobbingi önlemeye yönelik çalışmalar “İşyerlerinde Psikolojik Tacizin Önlenmesi (Mobbing)” Başbakanlık Genelgesinin yayınlaması ile başlamıştır. Ayrıca 21.05.2012 tarihli bakanlık oluru ile “Psikolojik Tacizle Mücadele Kurulu” oluşturulmuştur. Daha sonra bu kurul tarafından “İşyerlerinde Psikolojik Tacizin Önlenmesi Genelgesi Uygulama Eylem Planı (2012-2014)” hazırlanarak çalışmalara başlanmıştır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, 2014).

Sağlık sektörü, mobbingin yüksek oranda yaşandığı bir alandır. Sağlık kurumlarındaki stresli ve yoğun çalışma ortamı, personel ve malzeme eksiklikleri, ücret eşitsizlikleri, nöbetler, görev yükselmelerindeki olanaksızlıklar, özellikle kamu kurumlarında çalışanlarda yetersiz ücret gibi nedenler mobbingi yaygınlaştıran etkenlerdir (Metin ve Kulakaç, 2022). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında Nitelikli Eğitim Hedef 4.4.’de 2030 yılına kadar istihdam, insana yakışır işler ve girişimcilik için teknik ve mesleki beceriler de dâhil olmak üzere gerekli becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısını önemli ölçüde artırmanın önemi üzerinde durulmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Hedef 4.4’de de belirtildiği üzere gençlerin mezuniyet öncesinde mesleki beceriler ile mezuniyetleri hedeflenmektedir. Eğitim sürecinde ve özellikle mesleki becerinin geliştiği süreç olan klinik uygulamalar sırasında maruz kalınan mobbing bu becerilerin önünde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Ebelik eğitiminin büyük bölümü sağlık kuruluşlarında gerçekleşen uygulama ve stajlardan oluşmaktadır. Bu nedenle sağlık kuruluşlarında sağlık çalışanlarının karşılaştıkları her türlü risk ebelik öğrencileri için de geçerlidir (Dağlar ve ark., 2020). Ebelik bölümü öğrencilerinin tamamına yakını kadındır. Yapılan çalışmalarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında sağlık çalışanları içerisinde mobbinge en fazla kadınların maruz kaldığı

ifade edilmektedir. Cinsiyet eşitsizliği, insanlara cinsiyet temelinde eşit davranılmadığı sosyal bir olgudur. Dünya genelinde mevcut politikalar bireyler arasında eşitsizliğe neden olurken, bundan en çok etkilenenler ise kadınlardır. Sağlık alanında kadınların mobbinge erkeklere oranla daha fazla maruz kalmasının en temel sebebi altta yatan cinsiyet eşitsizliğidir (Metin ve Kulakaç, 2022). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında yer alan ‘Eşitsizliğin Azaltılması’ hedefinin her alanda olduğu gibi sağlık sunucuları arasında da işlerlik kazanması, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet ile birlikte mobbingin de önlenmesine katkı sağlayacaktır (Pınarbaşı ve Piyal, 2022). Bu sebeple geleceğin sağlık profesyonelleri olacak olan ebelik öğrencilerinin maruz kaldıkları mobbingi önlemede ‘Eşitsizliğin Azaltılması’ hedefi temel alınmalıdır. Maruz kalınan cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra öğrencilerin mesleki beceriyi pekiştirecekleri yeterli alan bulamamaları, mevcut alanlardaki öğrenci sayısının fazlalığı, son yıllarda tüm sağlık kuruluşlarında artan sağlık çalışanlarına yönelik şiddet davranışlarının oluşturduğu stres, ebelik öğrencilerinin daha sık uygulama yaptıkları kadın doğum servislerinin acil müdahalelerin gerçekleştiği hareketli birimler olması, çalışanların gerginliği ve yetki/sorumluluklardaki belirsizlikler de öğrenci ebelerine yapılan meslektaş şiddetinin nedeni olmaktadır (Dağlar ve ark., 2020; Yüksel ve Erzincanlı, 2020). Öğrencilerin öğrenme isteklerini ve motivasyonlarını olumsuz etkileyeceğinden uygulama alanlarında maruz kaldıkları mobbingin belirlenmesi önemlidir. Literatüre bakıldığında yurt içi ve dışında gerçekleştirilen, sağlık bölümlerinde okuyan (tıp, hemşirelik vs.) öğrencilerin uygulamaları sırasında maruz kaldığı mobbinge ilişkin birçok araştırma gerçekleştirilmiş iken (Dosler ve ark., 2014; Ateş ve ark., 2014; Vaclavíková & Kozáková, 2021) ülkemizde ebelik bölümü öğrencilerinin uygulamalarında mobbinge maruziyet durumları hakkında yapılmış çalışma sınırlıdır.

Bu araştırma, Ege Bölgesi’nde ebelik bölümü olan üniversitelerde ebelik eğitimi alan öğrencilerin klinik uygulamalarda mobbinge maruziyet durumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Ebelik öğrencilerinin mobbing kavramını duyma durumları nedir?
- Ebelik öğrencilerinin mobbinge maruz kalma durumları nedir?
- Ebelik öğrencilerinin mobbingin önlenmesine yönelik görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Çalışmanın Türü

Araştırma; tanımlayıcı ve kesitsel tipte planlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı'nda Ege Bölgesi'nde, ebeklik bölümü bulunan dört üniversitenin ebeklik bölümü 2., 3. ve 4. sınıfında öğrenim gören toplam 1078 öğrenci oluşturmaktadır. Evren sayısının belirlenmesinde YÖKATLAS web sayfasından yararlanılmıştır (<https://yokatlas.yok.gov.tr/>). Araştırmanın evrene genellenebilmesi ve örnek temsiliyeti açısından örneklem seçimine gidilmiştir. %5 hata payı, %50 görülme sıklığı ve %95 güven aralığı alınarak minimum 284 kişi olarak hesaplanmıştır. Araştırmayı katılmayı kabul eden 453 öğrenci örneklemi oluşturmuştur.

2.3. Verilerin Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında Öğrenci Tanımlayıcı Bilgi Formu kullanılmıştır. Form, literatür doğrultusunda hazırlanmıştır (Ateş ve ark., 2014; Capper ve ark., 2020; Dosler ve ark., 2014; Hisar, 2018; Koç ve Batkın 2016; Shapiro ve ark., 2018; Tonkuş ve Coşkun, 2021). Formda; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik 10 soru, mobbinge ilişkin bilgilerine ve deneyimlerine yönelik 13 soru olmak üzere toplam 23 soru yer almaktadır.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın etik uygunluğu için Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar etik kurulundan 02.01.2023 tarih ve 22-12.2T/26 no'lu etik onay alınmıştır. Verilerin toplanması için araştırmanın yürütüldüğü üniversitelerin Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebeklik Bölüm Başkanlıkları'ndan yazılı izin ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden onamları alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin istatistiksel analizinde SPSS 25.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (minimum, maksimum, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya toplam 453 ebeklik öğrencisi katılım göstermiş olup, yaş ortalamaları 21.45 ± 1.58 (min:19-max:34)'tir. Öğrencilerin %65.2'si A Üniversitesinde, %16.3'ü B Üniversitesinde, %10.8'i C

Üniversitesinde, %7.7'si D Üniversitesinde öğrenim görürken, %37.1'i 2.sınıf (n=168), %30.0'u 3.sınıf (n=136) ve %32.9'u 4.sınıftır (n=149). Öğrencilerin %74.4'ü Anadolu Lisesi mezunudur (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri

Değişkenler	n	%
Yaş: Ortalama±SS: 21,45±1,58 (Min:19-Max:34)		
Öğrenim gördüğü üniversite		
A Üniversitesi	295	65.2
B Üniversitesi	74	16.3
C Üniversitesi	49	10.8
D Üniversitesi	35	7.7
Mezun olunan lise		
Anadolu Lisesi	337	74.4
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	46	10.2
Fen Lisesi	31	6.8
Temel Lise	24	5.3
Anadolu İmam Hatip Lisesi	9	2.0
Açık Öğretim Lisesi	6	1.3
Kayıtlı olduğu sınıf		
2.sınıf	168	37.1
3.sınıf	136	30.0
4.sınıf	149	32.9
Kaldığı yer		
Devlet yurdu	198	43.7
Aile evi	132	29.1
Öğrenci evi	95	21.0
Özel yurt	28	6.2
Gelir durumu		
Gelir gidere eşit	305	67.3
Gelir giderden az	117	25.8
Gelir giderden fazla	31	6.8
Toplam	453	100

SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum

Tablo 2. Öğrencilerin mobbing konusundaki görüşleri

Değişkenler	n	%
Mobbing kavramını duyma		
Evet	444	98.0
Hayır	9	2.0
Mobbing kavramını nereden duyduğu (n: 444)		
Medya/Sosyal Medya	195	43.9
İş Sağlığı Güvenliği Dersi	136	30.6
Aile/Arkadaş çevresi	52	11.7
İş Sağlığı Güvenliği Eğitimi	41	9.2
Klinik Uygulamalar	20	4.5
Mobbingin suç olup olmadığını düşünme		
Evet	388	85.7
Hayır	14	3.1
Fikrim yok	51	11.3
Mobbing önenebilir mi?		
Önenebilir	415	91.6
Önlenemez	13	2.9
Bilmiyorum	25	5.5
Mobbingi önlemek için neler yapılabilir? (n: 415)		
Resmi kurumlarda mobbinge maruz kalma durumunda öğrencinin başvurabileceği birimler oluşturulabilir	71	15.7
Akademisyenler ve klinisyenler arasında iş birliğinin geliştirilmesi	46	9.4
Öğrencilerin konu ile ilgili farkındalıkları eğitimlerle artırılabilir	45	10.4
Sağlık çalışanlarının konu ile ilgili farkındalıkları eğitimlerle artırılabilir	39	8.7
Hepsi	252	55.9

Tablo 3. Öğrencilerin mobbinge ilişkin özellikleri

Değişkenler	n	%
Mobbinge maruz kalma		
Evet	233	51.4
Hayır	220	48.6
Mobbinge maruz kalınan dönem*		
1. sınıf	51	11.3
2. sınıf	118	26.0
3. sınıf	131	28.9
4. sınıf	70	15.5
Yaz stajı	46	10.2
Mobbinge maruz kalınan kurum*		
Üniversite hastanesi	170	37.5
Devlet hastanesi	140	30.9
Aile sağlığı merkezi/toplum sağlığı merkezi	57	12.6
Özel hastane	7	1.5
Mobbing uygulayan kişi*		
Hemşire	181	40.0
Ebe	128	28.3
Hekim	47	10.4
Öğretim elemanı	42	9.3
Hasta	34	7.5
Hasta yakını	24	5.3
Arkadaş	12	2.6
Hastane yöneticisi	5	1.1
Maruz kalınan mobbing türü*		
Sözlü şiddet	159	35.1
Motivasyon kırılması	149	32.9
Görev tanımı dışında iş yaptırma	137	30.2
Dürüstlük sorgulama	33	7.3
Maruz kalınan mobbingin nedeni*		
Stajyer ebe olmak	197	43.5
Mobbingi uygulayanın kişilik özelliği	160	35.3
İş yükü fazlalığı	75	16.6
Yaşam tarzı	58	12.8
Klinik başarısızlık	57	12.6
Nedeni olmadığını düşünme	50	11.0
Kıskançlık	10	2.2
Mobbing dışı şiddete maruz kalma		
Maruz kalmayan	443	97.8
Fiziksel şiddet	6	1.3
Siber şiddet	4	0.9
Mobbingi önlemek için girişimde bulunma**		
Herhangi bir girişimde bulunmadım	107	45.9
Öğretim elemanı ile görüşüm	84	36.1
Mobbing uygulayan kişi ile konuşarak önlemeye çalıştım	27	11.6
Mobbing uygulayan kişiyi sorumlusuna şikayet ettim	15	6.4
Mobbinge verilen tepki**		
Durumu arkadaşlarımla ve ailemle paylaştım	108	46.4
Bu davranışı yapan kişiyi görmezden geldim	52	22.3
Sessiz kaldım/İçime kapandım	43	18.5
Okulu bırakmayı düşündüm	11	4.7
Stajda devamsızlık yaptım/Staj yerimi değiştirdim	10	4.3
Kişiyle konuşup çözdüm	9	3.9
Mobbing ruh sağlığınızı nasıl etkiledi? **		
Motivasyon düşüklüğü	146	32.2
Ruh hali değişikliği (ani öfkelenme, çabuk sinirlenme gibi)	98	21.6
Yorgunluk/bitkinlik hissi	80	17.7
Depresyon/tükenmişlik	41	9.1
Uyku problemleri	23	5.1
Panik atak	19	4.2
Etkilemedi	16	3.5
İntihar düşüncesi	2	0.4

*Birden fazla yanıt verilen soru, **Mobbinge maruz kalan öğrenciler

Öğrencilerin mobbing konusundaki görüşlerine ilişkin dağılıma Tablo 2’de yer verilmiştir. Öğrencilerin %98.0’si mobbing kavramını duymuştur ve en çok duydukları %43.9 ile medya/sosyal medya ve %30.6 ile iş sağlığı ve güvenliği eğitimidir. Öğrencilerin %91.6’sı mobbingin önlenabilir olduğunu düşünmektedir. %15.7’si resmi kurumlarda mobbinge maruz kalma durumunda öğrencinin başvurabileceği birimler oluşturulmasını, %9.4’ü akademisyenler ile klinisyenler arasında iş birliğinin geliştirilmesini, %10.4’ü öğrencilerin, %8.7’si sağlık çalışanlarının konu ile ilgili farkındalıklarının eğitimler ile artırılmasını, %55.9’u ise tüm bu önlemlerin tamamının yapılmasını önermiştir.

Öğrencilerin %51.4’ü mobbinge maruz kalmıştır ve en fazla mobbinge maruz kalınan dönem 3. sınıf, maruz kalınan kurum üniversite hastanesi, mobbing uygulayan kişi hemşire, maruz kalınan mobbing türü ise sözlü şiddettir. Maruz kalınan mobbingin nedenin ne olduğunu düşündükleri sorulduğunda ise %43.5 ile stajyer ebe olmak yanıtı verilmiştir. Mobbinge maruz kalan öğrencilerin %45.9’u mobbingi önlemek için herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Mobbing sonrası ne tepki verdikleri sorulduğunda %46.4’ü yaşadığı durumu arkadaşları/ailesi ile paylaştığını, %32.2’si mobbingin motivasyonunu olumsuz etkilediğini belirtmiştir (Tablo 3).

4. Tartışma

Mobbing işyerinde sıklıkla meslektaşlar veya üst kademedekiler tarafından uygulanan, maruz kalan kişilerin oldukça etkilendiği, gün geçtikçe önemi artan psikolojik bir şiddettir (Bulut ve Öztürk, 2012). Alo 170 istatistikleri incelendiğinde kamu sektöründe mobbingin en sık görüldüğü kurumlar sırasıyla Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerdir (Oğan ve Bayrak, 2019). Sağlık çalışanları mobbinge en fazla maruz kalan çalışan grubudur. Bu bağlamda, uygulamalı eğitimlerinin büyük kısmı sağlık kurumlarında gerçekleşen ebelik öğrencilerinin mobbinge maruziyet durumları ele alınması gereken önemli bir konudur.

Ebelik öğrencilerinin klinik uygulamalarındaki mobbinge maruziyet durumlarını saptamak için yapılan bu çalışmada mobbing kavramını duydunuz mu sorusuna öğrencilerin %98.0’ı evet cevabını vermiştir. Olgun ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında ebelik öğrencilerinin %60.4’ünün, Girginer ve Duman’ın (2017) çalışmasında ise üniversite öğrencilerinin %52.6’sının mobbing kavramını duydukları belirlenmiştir (Girginer & Duman, 2017; Olgun ve ark., 2013). Çalışma sonuçlarında mobbing kavramını duyma oranının yüksek olması kişilerin mobbing kavramını tanımaları, son zamanlarda mobbing olaylarının yaygınlaşması ve mobbingin öneminin artması şeklinde

açıklanabilir. En çok duyulan ortam ise %43.9 ile medya/sosyal medyadır. Günümüzde özellikle görsel ve sosyal medyanın daha sık kullanılması, bu tür haberlere toplum tarafından daha hızlı şekilde ulaşılmasını sağlamaktadır.

Ülkemizde mobbinge ilgili suç tanımı ve doğrudan yasal hüküm bulunmamakla birlikte Psikolojik Tacizin Önlenmesi konulu ve 2011/2 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda konu ele alınmaktadır. Mobbingin yasal olarak suç sayılabilmesi ve gelecekte önüne geçilebilmesi için yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır (Güven, 2022). Araştırmada 453 öğrenciden 415'i mobbingin önlenbilir ve 388'i suç olduğunu düşünmektedir. Literatürde de benzer sonuçlar karşımıza çıkmış olup bir çalışmada ebelik öğrencilerinin %67.5'i mobbingin önlenbilir, %56.5'i ise suç olduğunu belirtir (Olgun ve ark., 2013) bir başka çalışmada ise öğrencilerin %51.8'i suç olup olmadığını bilmediğini, %38.5'i ise önlenbilir olduğunu ifade etmiştir (Girginer & Duman, 2017). Öğrencilerin yarısından fazlası klinik uygulamaları sırasında mobbinge maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir ve en çok maruz kalınan dönem %28.9 ile 3. sınıftır. Mobbinge maruziyetin en çok 3. sınıf olmasının nedeni ebelik bölümünün ana derslerinden biri olan doğum dersinin bu dönemde yer alması olabilir. Doğum dersini alan öğrenciler, klinik uygulamalar için obstetrik ve jinekoloji servislerinde görev almaktadır. Bu servisler yoğunluğun, stresin ve iş temposunun fazla olduğu yerlerdir. Bu çalışma ortamlarında daha çok mobbinge maruz kalındığı düşünülebilir. Türkiye'de hemşirelik öğrencilerinin istismar deneyimlerinin incelendiği bir çalışmada üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine göre daha fazla sözel ve akademik istismara uğradığı belirlenmiştir (Celik ve Bayraktar, 2004). Benzer şekilde Koç ve Batkın (2016) ile Öztürk ve Karaahmetoğlu'nun çalışmasında (2019) dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine göre daha fazla mobbinge maruz kaldıkları saptanmıştır (Koç ve Batkın, 2016; Öztürk ve Karaahmetoğlu Ulaş, 2019). Bu çalışmada da öğrenciler en fazla üçüncü sınıfta mobbinge maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin ilerleyen sınıflarda çıktıkları klinik uygulamaların daha fazla olması, hastanelerde iletişimlerinin artması, edindikleri bilgiler ve deneyimler doğrultusunda mobbingi daha iyi tanımaları ve daha çok bildirmeleri kaynaklı olabilir.

Öğrencilerin mobbinge en fazla uğradıkları kurumun üniversite hastaneleri ve en çok mobbinge maruz kaldıkları sağlık çalışanlarının hemşireler olduğu belirlenmiştir. Gerek ülkemizde gerekse yurtdışında yapılan benzer çalışmalarda da öğrencilerin en

fazla hemşireler tarafından mobbinge maruz kaldıkları belirlenmiştir (Ateş ve ark., 2014; Budden ve ark., 2017; Dağlar ve ark., 2020; Luhanga ve ark., 2020; Öztürk ve Karaahmetoğlu Ulaş, 2019; Tülüce ve Şahin, 2022). Üniversite hastanelerinde hemşirelerin daha fazla istihdam edilmesi, çalışma şartlarının zor olması, mesai saatlerinin fazlalığı, hemşirelerin de yoğun olarak mobbinge maruz kalmaları mobbingin öğrencilere yansıtıldığı şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra farklı çalışmalarda, bizim çalışma sonuçlarımızda da yer aldığı üzere klinik uygulamalarda öğretim elemanı tarafından da mobbing uygulandığını gösteren sonuçlar olduğu görülmüştür (Arslantaş ve ark., 2012; Ateş ve ark., 2014; Clarke ve ark., 2012; Fırat ve ark., 2017). Öğrenciler, klinik uygulamalarının büyük bölümünü öğretim elemanı ve hemşirelerin kontrolünde gerçekleştirmekte, onların mentörlüğünde çalışmaktadır. Sağlık hizmetlerinin özelliği gereği uygulamaların doğrudan insan üzerinde yapılması, öğrencilerin çoğu uygulamayı ilk kez gerçekleştirmesi, yaşanan stres ve iletişim hataları mobbing ortamına zemin hazırlayabilir.

Bu çalışmada öğrenciler klinik uygulamalarda mobbinge maruz kalmalarını birden fazla nedene bağlamışlardır. Bunların başında stajyer ebe olmak ve mobbingi uygulayanın kişilik özelliği gelmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere sağlık çalışanlarının yoğun ve stresli bir ortamda olmaları iş streslerini ve sorunlarını öğrencilere mobbing yaparak yansıtıyor olabileceği ve mobbinge maruz kalan grubun öğrenci pozisyonunda olmalarından kaynaklandığını düşünmelerine neden olabilir (Tonkuş ve Coşkun, 2021; Qutishat, 2019). Çalışmada öğrencilerin en çok mobbing türlerinden sözel şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Öğrenciler, 'aşağılayıcı ve onur kırıcı konuşma, bağırma, tehdit etme, küçük düşürme' şeklinde sözel şiddet uygulandığını belirtmişlerdir. Literatürde de benzer sonuçlar karşımıza çıkmaktadır (Ateş ve ark., 2014; Ergöl ve Kürtüncü, 2013; Lash ve ark., 2006; Öztürk ve Karaahmetoğlu Ulaş, 2019; Yüksel ve Erzincanlı, 2020). Yıldırım ve Yıldırım'ın (2007) çalışmasında iş ortamında küçümseyici konuşmalara maruz kalma, suçlanmak ve sürekli yapılan işin kontrol edilmesi öğrencilerin karşılaştığı mobbing davranışları arasında verilmiştir (Yıldırım & Yıldırım, 2007). Uzun'un (2003) çalışmasında hemşirelerin %86.7'si sözel mobbinge maruz kaldığını belirtmiştir (Uzun, 2003). Hemşirelerin ve ebelerin mobbing mağduru iken klinik uygulamalarda öğrencilere karşı mobbing uygulayıcı konuma gelmeleri bir zincirin halkalarına benzemektedir. Bu zincir kırılmadığı sürece yönetici konumundakilerin çalışana, çalışanın da öğrenciye uyguladığı mobbing devam edebileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin mesleklerine karşı tutumlarının şekillendiği dönemde farklı şekillerde mobbinge maruz kalarak motivasyonlarının kırılması, mesleklerine karşı olumsuz düşünceler geliştirmelerine neden olabilir. Bu çalışmada öğrencilerin mobbing ruh sağlığını nasıl etkiledi sorusuna en çok motivasyon düşüklüğü yanıtını vermeleri bu durumun bir örneğidir. Finlandiya’da yapılan nitel bir çalışmada öğrenciler mobbingin öğrenme isteklerini, motivasyonu ve mesleğe duydukları ilgiyi azalttığını ifade etmişlerdir (Hakojärvi, 2014). Ulusal çalışmalarda da mobbingin ruhsal etkileri benzer şekilde olup öğrencilerin psikolojik olarak etkilendiği; motivasyon düşüklüğü, sürekli kendini üzgün hissetme, sık sık ruh değişiklikleri, korku, depresyon gibi sonuçlar doğurduğu gözlenmiştir (Ayakdaş ve Arslantaş, 2018; Girginer and Duman, 2017; Karatepe ve ark., 2020; Öztürk ve Karaahmetoğlu Ulaş, 2019;). Mesleğe başlamadan önce öğrencilerin mobbinge maruz kalmaları ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmeleri mesleki aidiyet duygularının zedelenmesine ve öğrenme motivasyonlarına olumsuz yansımaya neden olabilir. Bu bağlamda öğrencilerin bu tür davranışlara maruz kalıp kalmadıklarının değerlendirilmesi önemlidir.

Mobbinge maruz kalan öğrencilerin mobbinge verdikleri tepkiler incelendiğinde en çok durumu arkadaşlarım ve ailemle paylaştım, görmezden geldim ve içime kapandım/sessiz kaldım şeklindedir. Literatürde de bulunan sonuçlar bu çalışma ile paralellik göstermekte olup öğrencilerin mobbinge verdikleri tepkilerin en çok sessiz kalmaları/içine kapanmaları, durumu en yakınları (aile ve arkadaşları) ile paylaştıkları ya da mobbing uygulayıcısını görmezden geldikleri şeklindedir (Ateş ve ark., 2014; Öztürk ve Karaahmetoğlu Ulaş, 2019; Tonkuç ve Coşkun, 2021). Öğrenci pozisyonunda olmalarından kaynaklı karşılaştıkları mobbinge tepki vermekten kaçınmaları ve bu durumu iş dışında birileriyle paylaşmalarına neden olabilir. Ayrıca mobbinge maruz kalan öğrencilerin %45.9’u mobbingi önlemek için herhangi bir girişimde bulunmadığını belirtmiştir. Bunun sebebinin staj değerlendirmesinde alacağı düşük not, uygulama yerinde kötü bir konuma gelme, tepki gösterse de değişmeyeceğine olan inancı olabilir.

4.1. Sınırlılıklar

Araştırmanın sadece Ege Bölgesi’nde yer alan dört devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören ebelik öğrencileri ile sınırlı olması nedeni ile genellenebilirlik yönünden sınırlılık taşımaktadır. Araştırma sonuçları sadece araştırmaya katılan öğrenci grubuna genellenebilir. Çalışmanın farklı üniversitelerin ebelik bölümlerini kapsayacak şekilde daha geniş bir

örneklem üzerinde yürütülmesi daha genellenebilir bulgular sağlayacaktır.

5. Sonuç

Araştırma sonucunda öğrencilerin yarısından fazlasının mobbinge maruz kaldığı, mobbingi önlemek için herhangi bir girişimde bulunmadıkları ve mobbingin motivasyonlarını olumsuz etkilediği bulunmuştur. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak sağlık çalışanlarına, eğitimcilere ve öğrencilere farkındalıklarını arttıracak, mobbingi önleme/mücadele etme ile ilgili eğitimler düzenlenebilir. Bunların yanı sıra sağlık kurumlarının ve üniversitelerin öğrencilerin klinik uygulamalarda kendilerini daha güvende hissedecekleri ortam oluşturması, akademisyenlerle sağlık çalışanları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi, mobbinge maruz kalma durumunda öğrencilerin okullarda/sağlık kurumlarında başvurabilecekleri birimler oluşturulması etkili olabilir.

Makale Bilgileri

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan: Araştırmanın etik uygunluğu için Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar etik kurulundan 02.01.2023 tarih ve 22-12.2T/26 no’lu etik onay alınmıştır. Verilerin toplanması için araştırmanın yürütüldüğü üniversitelerin Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölüm Başkanlıkları’ndan yazılı izin ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden onamları alınmıştır.

*Bu çalışma 13-14 Ekim 2023 tarihinde düzenlenen VI. International Ankara Multidisciplinary Studies Congress’te sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.

Etik Bildirim: health@artuklu.edu.tr

Yazar Katkıları:

Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	AH (%40) - BT (%30) – GE (%30)
Veri Toplanması (CRediT 2)	BT (%50) – GE (%50)
Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	AH (%50) - BT (%25) – GE (%25)
Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	AH (%40) - BT (%30) – GE (%30)
Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	AH (%40) - BT (%30) – GE (%30)

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynaklar

- Arslantaş, H., Adana, F. ve Bağcı, S. (2012). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin klinik uygulamalarında karşılaştıkları şiddetin boyun eğici davranışlar ve bazı değişkenlerle ilişkisi, *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 20(1), 53-61.
- Ateş, D., Kaplan, A. ve Öztürk, S. (2014). Hemşirelik bölümü öğrencilerinde klinik stajda mobbing. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1), 30-38.
- Ayakdaş, D. ve Arslantaş, H. (2018). Hemşirelikte meslektaş şiddeti: kesitsel bir çalışma. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 9(1), 36-44. <https://doi.org/10.14744/phd.2017.52724>
- Bulut, S., ve Göktürk, G.Y. (2012). Mobbing: İşyerinde psikolojik taciz. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(1), 53-70. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.285>
- Budden, L.M., Birks, M. & Cant, R. (2017). Australian nursing students' experience of bullying and/or harassment during clinical placement. *Collegia*, 24, 125-33. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2015.11.004>
- Capper, T., Muurlink, O. & Williamson, M. (2020). Being bullied as a midwifery student: does age matter? *British Journal of Midwifery*, 28(3), 166-171. <https://doi.org/10.12968/bjom.2020.28.3.166>
- Clarke, C.M., Kane, D. J. & Rajacich, D. L. (2012). Bullying in undergraduate clinical nursing education. *Journal of Nursing Education*, (5), 269-276. <https://doi.org/10.3928/01484834-20120409-01>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü. (2014). İşyerlerinde psikolojik taciz (Mobbing) <https://www.csgb.gov.tr/media/1327/i%C5%9Fyerlerinde-psikolojik-taciz-mobbing-bilgilendirme-rehberi-2014.pdf> adresinden 23 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Celik, S.S., ve Bayraktar, N.A. (2004). Study of nursing student abuse in Turkey. *Journal of Nursing Education*, 43(7), 330-336. <https://doi.org/10.3928/01484834-20040701-02>
- Dağlar, G., Bilgiç, D. ve Kaya, S. (2020). Ebelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları şiddet ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişki. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 187-199.
- Dosler, J.A., Skubik, M. & Mivsek, P.A. (2014). Perception of mobbing during the study: results of a national quantitative research among Slovenian midwifery students. *Collegium Antropologicum*, 38(3), 1009-15.
- Ergöl, Ş., ve Kürtüncü, M. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin uygulama alanlarında karşılaştıkları şiddet. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 65-69. <https://doi.org/10.5961/jhes.2013.060>
- Fırat, İ., Uzuntarla, Y. ve Ceyhan, S. (2017). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane staj uygulamalarında mobbinge maruziyet durumlarının incelenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 5(4), 369-381.
- Girginer, N. and Duman, H. (2017). Dimension of university student's attitudes towards mobbing. VI. International Conference on Economics. July 25-27, 2017. Paris, France. https://paris2017.econworld.org/papers/Girginer_Duman_Dimension.pdf adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Güven, K.E. (2022). Mobbing üzerine yargıtay kararları. Mobbingin bireysel-örgütsel-toplumsal öncülleri ve ardılları (1. Bakı, s. 241-251) içinde. Eğitim Yayınevi.
- Hakojärvi, H.R., Salminen, L. & Suhonen, R. (2014). Health care students' personal experiences and coping with bullying in clinical training. *Nurse Education Today*, 34(1), 138-44. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.08.018>
- Hisar, K.M. (2018). Klinik uygulama yapan tıp fakültesi öğrencilerinin sözel şiddet ve atılganlık durumlarının belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(4), 19-26.
- Karatepe, H.K., Yüce, U.Ö. ve Atik D. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin meslektaş şiddetine ilişkin görüşleri: nitel bir çalışma. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 8(2), 219-232. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.720000>
- Koç, M. ve Batkın, D. (2016). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin uygulama alanlarında meslektaş şiddetine maruz kalma durumları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19(3),189-196. <https://doi.org/10.17049/ahsbd.11056>
- Lash, A.A., Kulakaç, Ö. & Buldukoğlu, K. (2006). Kukullu, K. Verbal abuse of nursing and midwifery students in clinical settings in Turkey. *Journal of Nursing Education*, 45, 396- 402.
- Luhanga, F.L., Puplampu, V.A. & Arvidson, S. (2020). Ogunade, A. Nursing students' experiences of bullying in clinical practice. *Journal of Nursing Education and Practice*, 10(3), 89-97. <https://doi.org/10.5430/jnep.v10n3p89>
- Metin, A. ve Kulakaç, Ö. (2022). Sağlık çalışanlarında mobbing. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 65-74. <https://doi.org/10.47115/jshs.1039661>
- Oğan, H. ve Bayrak, E. (2019). Sağlıkta mobbing, mobbingde sağlık. *Türk Tabipleri Birliği Yayınları*. <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/mobbing.pdf> adresinden 26 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Olgun, H., Polatöz, Z. ve Karaca, A. (2013). Öğrencilerin mobbing hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Gümüşhane University Journal Of Health Sciences*, 2(4), 431-442.
- Qutishat, M.E.G.M. (2019). Bullying and harassment perceived by undergraduate nursing students in clinical settings and its implication to academic strategies and interventions. *Journal of Health Sciences and Nursing*, 9(4), 46-62.
- Öztürk, A. ve Karaahmetoğlu Ulaş, G. (2019). Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada mobbinge maruz kalma durumlarının incelenmesi: Kastamonu Üniversitesi örnekleme. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(30), 642-654. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1265>
- Pınarbaşı, Ş. ve Piyal, B. (2022). Sürdürülebilir kalkınma hedefi için sağlık kapsayıcılığı işlevi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*. 7(2), 379-391. <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.1048562>
- Shapiro, J., Boyle, M. J. & McKenna, L. (2018). Midwifery student reactions to workplace violence. *Women and Birth*, 31(1), e67-e71. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2017.06.020>
- Şimşek, A.S. (2013). Mobbing kaderimiz midir? Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 1(2), 36-45.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Sürdürülebilir kalkınma amaçları değerlendirme raporu. <http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr/> adresinden 23 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Tonkuş, M.B. ve Coşkun, A. (2021). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin klinik uygulamada mobbinge maruz kalma durumlarının belirlenmesi. *Türk Hemşireler Derneği Dergisi*, 2(1), 15-26. <https://doi.org/10.55433/gsb-d-132>
- Tülüce, D. ve Şahin, A. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamadaki mobbing maruziyetinin kaygı düzeyi ile ilişkisi. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(10), 95-103.
- Uzun, Ö. (2003). Perceptions and experiences of nurses in Turkey about verbal abuse in clinical settings. *Journal of Nursing Scholarship*, 35, 81-85.
- Vaclavíková, K. & Kozáková, R., (2021). Mobbing experienced by general nurses and related factors: a scoping review. *Central European Journal of Nursing and Midwifery*, 12(2), 385-392. <https://doi.org/10.15452/CEJNM.2020.11.0024>
- Yıldırım, A., & Yıldırım, D. (2007). Mobbing in the workplace by peers and managers: mobbing experienced by nurses working in healthcare facilities in Turkey and its effect on nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 16(8), 1444-1453. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2006.01814.x>
- Yüksel, A. ve Erzincanlı, S. (2020). Geleceğin sağlık profesyonellerinin uygulama alanlarında karşılaştıkları şiddet. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 17(2), 142-148. <https://doi.org/10.5336/forensic.2020-73598>